

Zrinski u Međimurju

Balić-Leček, Laura

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:905477>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Laura Balić-Leček

ZRINSKI U MEĐIMURJU

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST

LAURA BALIĆ-LEČEK

ZRINSKI U MEĐIMURJU

ZAVRŠNI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Darko Vitek

Zagreb, 2024.

SAŽETAK

Svrha ovog rada prikazati je neke od promjena do kojih dolazi nakon što obitelj Zrinski dobiva u posjed Međimurje 1546. godine. U ovom radu biti će pružen kratak pregled okolnosti u kojima međimursko vlastelinstvo dolazi u posjed obitelji Zrinski, samih posjeda i utvrda koje su se nalazile na vlastelinstvu, gospodarskih okolnosti i promjena u vjeroispovijesti kroz generacije obitelji, te će ukratko biti govora i o samoj tiskari koja je osnovana na inicijativu Jurja IV. pod utjecajem protestantizma.

KLJUČNE RIJEČI: Međimurje, Zrinski, fortifikacijski objekti, međimurski posjedi, protestantizam, tiskara u Nedelišću.

Sadržaj

SAŽETAK

1. UVOD	1
2. MEĐIMURJE U POSJEDU OBITELJI ZRINSKI	1
3. POSJEDI NA MEĐIMURSKOM VLASTELINSTVU	3
4. UTVRDE NA MEĐIMURSKIM POSJEDIMA	5
<i>4.1. Čakovec</i>	<i>5</i>
<i>4.2. Kotoriba</i>	<i>6</i>
<i>4.3. Lapšina</i>	<i>7</i>
<i>4.4. Legrad</i>	<i>7</i>
<i>4.5. Novi Zrin</i>	<i>8</i>
<i>4.6. Štrigova</i>	<i>9</i>
5. GOSPODARSTVO	10
<i>5.1. Poljoprivreda</i>	<i>10</i>
<i>5.2. Obrtništvo</i>	<i>11</i>
<i>5.3. Trgovina</i>	<i>11</i>
6. ZRINSKI, PROTESTANTIZAM I KATOLICIZAM	12
7. TISKARA U NEDELIŠĆU	14
8. ZAKLJUČAK	14
POPIS LITERATURE	

1. UVOD

Obitelj Zrinski jedna je od najstarijih srednjovjekovnih plemićkih obitelji hrvatskoga prostora. Potomci su knezova Bribirskih, koji su nakon slabljenja moći zbog vojnog sukoba s hrvatsko-ugarskim kraljem Karlom I. Robertom 1322. godine, te političke propasti za vrijeme vladavine kralja Ludovika I. Velikog, bili prisiljeni na nagodbu s hrvatsko-ugarskim vlastima. Nakon što su oni, u sklopu nagodbe 1347. godine, bili prisiljeni predati plemićki grad Ostrovicu u zamjenu za grad Zrin u Slavoniji,¹ Juraj III. Bribirski prema njemu se prozvao Zrinski (*de Zrinio*), te tako pružio temelje stvaranju novoga roda. Sve do kraja 15. stoljeća, pripadnici dinastije Zrinski nisu se značajnije isticali među hrvatskim velikašima. Međutim, nakon sudjelovanja Nikole III. Zrinskog na Cetinskom saboru 1527. godine, dolazi do velikog porasta njihova utjecaja zbog pružanja potpore dinastiji Habsburgovaca u borbi protiv Ivana Zapolje.² Tijekom godina, bliske veze s ovom vladarskom obitelji i sposobnost vođenja ratova protiv osmanlijske vojske, donijeli su im u vlasništvo brojne nove posjede³ na hrvatskom i ugarskom prostoru.⁴ Proširujući te posjede ženidbenim vezama i nasljednim ugovorima s drugim plemićkim obiteljima, obitelj Zrinski postaje jednom od najmoćnijih hrvatskih obitelji u razdoblju 16. i 17. stoljeća.⁵

2. MEĐIMURJE U POSJEDU OBITELJI ZRINSKI

Obitelj Zrinski je tijekom druge polovice 16. stoljeća imala u svom vlasništvu sjeverne posjede, odnosno županije Vas i Zala (u sastavu koje se nalazilo Međimurje), posjede u središnjoj Hrvatskoj, te primorske posjede.⁶ Međimurje dolazi u posjed obitelji Zrinski 1546. godine, kad Nikola Zrinski dobiva međimurski posjed kao naknadu za brojne plaće koje su mu ostale uskraćene kad je obavljao vojnu službu u Krajini, odnosno kao naknadu za dug od 20 000 forinti.⁷ Međutim, međimurske posjede koji su do 1541. godine pripadali Gašparu Ernusztu (Međimurje, područje oko

¹ Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 137.

² Đuro ŠKVORC, „Protestantizam u Pokuplju i obitelj Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 41.

³ Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 138.

⁴ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 221.

⁵ Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 137.

⁶ Nataša ŠTEFANEC, *Heretik Njegova Veličanstva*, Barbat, Zagreb, 2001., 19.

⁷ Nataša ŠTEFANEC, n. dj., 25.

Koprivnice, Prodavića i Đurđevca), u međuvremenu je zauzeo Petar Keglević.⁸ Nakon što se on nije želio odreći prava na Međimurje, Nikola Zrinski je bio prisiljen izbaciti ga sa svog novostečenog posjeda, u čemu mu je naposljetku pomogao i sam kralj. Nakon okončanja sukoba s Keglevićima, Nikola Zrinski postaje službenim gospodarom međimurskog posjeda.⁹

U vrijeme kad dolazi u posjed obitelji Zrinski, Međimurje administrativno pripada ugarskoj Zaladskoj županiji, dok je za crkvenu upravu bila zadužena Zagrebačka biskupija.¹⁰ Posjedi koje je obitelj Zrinski stekla dobivši jurisdikciju nad međimurskim vlastelinstvom, između ostalog uključivali su i utvrde Čakovec, Štrigovu i Legrad te oranice, pašnjake i šume koji su ih okruživali.¹¹

Nakon što je Nikola Zrinski došao u posjed Međimurja, trudio se zaustaviti zakupljivanje desetine koju su provodile druge plemićke obitelji, poput obitelji Ernuszt. Nadalje, kad je zagrebački kaptol 1547. i 1549. godine zatražio pravo skupljanja desetine na međimurskom području, Nikola Zrinski je to odbio te je 20. lipnja 1550. godine sklopljen ugovor kojim su u zamjenu za 300 forinti godišnje, Zrinski dobili u vječni zakup desetine Čakovca, Štrigove, te samog međimurskog prostora. Iste godine taj dogovor je potvrdio i Tomo Nádasdy, kapetan Ugarske.¹² Nadalje, osim prava da prikupljaju desetinu, također su dobili pravo provođenja svoje vlasti nad crkvama te vjerskim ustanovama koje su se nalazile na međimurskom vlastelinstvu. Prema tome, imali su ovlasti da postavljaju župnike na svoje posjede, te su imali veliki utjecaj na njihovu djelatnost na ovom prostoru.¹³

Prema povijesnim izvorima, 1638. godine dolazi do načelne podjele imanja između braće Nikole i Petra Zrinskog. Prema zapisniku o podjeli posjeda kojeg su braća izvršila pred Zagrebačkim kaptolom, vidljivo je kako su Nikoli Zrinskom pripali Međimurje, Baranja, Vrbovec i Rakovec u Križevačkoj županiji, te vlastelinstva u ugarskim županijama Zala i Somogy. Petar Zrinski, ovom podjelom dobio je u svoj posjed Božjakovinu, Ribnik, Ozalj, primorske i vinodolske posjede.¹⁴ Nadalje, zapravo tijekom cijelog razdoblja 17. stoljeća dolazi do sve većeg rasipanja posjeda darovanjima, zamjenama i zalaganjima.¹⁵ Međutim, većina međimurskih posjeda ipak ostaje u vlasništvu obitelji Zrinski sve do 1671. godine kad dolazi do propasti Zrinsko-

⁸ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske*, 8.-9. studenoga 2004., Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 220.

⁹ Nataša ŠTEFANEC, *Heretik Njegova Veličanstva*, Barbat, Zagreb, 2001., 25.-26.

¹⁰ Nataša ŠTEFANEC, n. dj., 26.

¹¹ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske*, 8.-9. studenoga 2004., Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 220.

¹² Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 224.

¹³ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 225.

¹⁴ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 223.

¹⁵ Nataša ŠTEFANEC, *Heretik Njegova Veličanstva*, Barbat, Zagreb, 2001., 19.

frankopanske urote. Nakon smaknuća Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana u Bečkom Novom Mjestu, svi njihovi posjedi zaplijenjeni su u korist Dvorske komore.¹⁶

3. POSJEDI NA MEĐIMURSKOM VLASTELINSTVU

U 16. stoljeću, brojni su krajevi bili ugroženi osmanlijskim pustošenjima. Neki od tih posjeda nalazili su se na području Pounja i Slavonije, gdje su se također nalazila vlastelinstva u vlasništvu obitelji Zrinski. Kralj Ferdinand Habsburški stoga 1549. godine daje Nikoli Zrinskom privilegij da na svoja vlastelinstva slobodno naseljava kmetove iz ugroženih područja, uz odredbu koja je novonaseljene stanovnike oslobađala plaćanja svih poreza u sljedećih 12 godina.¹⁷

Kao posljedica ovog privilegija, Međimurje postaje jedno od glavnih područja naseljavanja. Međutim nakon ovog privremenog porasta stanovništva, u razdoblju od 1553. do 1555. godine, na međimurskim posjedima dolazi do velike epidemije u kojoj je stradalo oko 12 000 ljudi, odnosno gotovo polovica stanovništva.¹⁸ Također, 1586. godine dolazi do velike osmanlijske provale u kojoj je, prema navodima, gotovo 2000 ljudi odvedeno u ropstvo.¹⁹

Prema vrsti, posjede koje je držala obitelj Zrinski možemo podijeliti na utvrde (*fortalitia*), kaštele (*castella*), trgovišta (*oppida*), kurije (*curia*), selišta (*sessiones*) i gradove (*civitates*).²⁰ Stanovnici trgovišta (purgari), imali su u većini slučajeva nešto bolji položaj od ostalih.²¹ Kao glavna trgovišta ističu se Čakovec, Gradišće, Kotoriba, Legrad, Nedelišće, Prelog, Središće, Štrigova, Turnišće.²²

Čakovec je prema procjenama 1584. godine imao 550 stanovnika, 1638. godine oko 630 stanovnika, a 1672. godine 903 stanovnika.²³

Kotoriba se, prema nekim izvorima, kao trgovište spominje već 1670. godine, dok drugi smatraju kako je taj status dobila tek između 1704. i 1716. godine. Prema popisu iz 1671. godine, na ovom trgovištu nalazilo se 110 kućanstava u kojima su živjela 393 stanovnika. Popis iz 1660. godine, donosi podatak kako se u naselju nalazi samo 30 kućedomaćina, odnosno približno 110 stanovnika. Godine 1716., Kotoriba je

¹⁶ Ivan JURIŠIĆ, „Ostaci dobara Zrinskih nakon konfiskacije, prema popisu i procjeni 1672.-1673., na primjeru utvrde Čakovec i popisa njenog inventara od 9. svibnja 1673.“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 80.

¹⁷ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 220.

¹⁸ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 220.

¹⁹ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 221.

²⁰ Nataša ŠTEFANEK, *Heretik Njegova Veličanstva*, Barbat, Zagreb, 2001., 22.

²¹ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 219.

²² Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 232.-235.

²³ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 232.

brojila stotinjak kućevlasnika, odnosno otprilike 360-540 stanovnika, dok je 1728. godine bila dom 152 obitelji, odnosno otprilike 550-820 žitelja.²⁴

Legrad se kao trgovište spominje već 1488. godine.²⁵ U isusovačkom izvješću iz 1670. godine, spominje se da je imao oko tisuću katolika. Podatak iz 1688. godine navodi kako je u Legradu 1693. godine bilo oko 700 kuća, od kojih je oko 200 bilo katoličkih, dok ih je približno 500 bilo protestantskih. Podatak iz 1698. godine navodi kako je u naselju bilo 2797 stanovnika.²⁶

Nedelišće je prema podatku iz 1638. godine imalo 66 kućanstava, odnosno prema procjenama oko 360 stanovnika. Prema popisu iz 1688. godine vidljivo je kako je došlo do smanjenja broja stanovnika na otprilike 270 osoba.²⁷

Prelog je 1638. godine imao 128 kućanstava, odnosno oko 690 stanovnika. Prema popisu iz 1660. godine popisana su 122 kućevlasnika što nas dovodi do broja od 660 stanovnika, dok prema popisu iz 1716. ovo trgovište broji 149 domaćinstava, odnosno oko 800 žitelja.²⁸

Središće je 1638. godine imalo 30 domaćinstava s približno 160 stanovnika.²⁹

Štrigova je 1638. godine sa svojih 18 kućanstava i stotinjak stanovnika bila najmanje trgovište u Međimurju.³⁰

Turnišće, koje se nalazilo na mjestu današnjeg naselja Podturen, spominje se kao trgovište od 1688. godine. Prema podatku iz 1698. godine, u to vrijeme je na području ovog trgovišta živjelo 40 vlasnika domaćinstava, odnosno oko 220 osoba.³¹

Gradišće se također spominje kao jedno od trgovišta, ali nije potpuno jasno gdje se ono nalazilo te se ne navode nikakvi podaci o domaćinstvima ili stanovnicima.³²

Prema popisima iz 17. stoljeća, vidljivo je kako se broj obitelji kroz godine smanjivao. Prema popisu iz 1638. zabilježeno je 3617 međimurskih obitelji, 1672. godine njih 2921, te 1692. njih 1959.³³ Također se ističe kako te godine postoji pet gradskih naselja: Čakovec, Nedelišće, Štrigova, Središće i Prelog.³⁴ Smanjenju broja stanovnika zasigurno su doprinijela osmanlijska pustošenja, ali i teški životni uvjeti koji su u to vrijeme vladali na međimurskim vlastelinstvima.³⁵

²⁴ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 232.-233.

²⁵ Nataša ŠTEFANEK, *Heretik Njegova Veličanstva*, Barbat, Zagreb, 2001., 28.

²⁶ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 233.-234.

²⁷ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 232.

²⁸ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 232.

²⁹ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 232.

³⁰ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 232.

³¹ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 232.

³² Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 232.

³³ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 222.

³⁴ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 228.

³⁵ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 227.

4. UTVRDE NA MEĐIMURSKIM POSJEDIMA

Zbog učestalih osmanlijskih napada tijekom 16. stoljeća, dolazi do potrebe za sve većim brojem fortifikacijskih objekata koji bi štitili međimurska vlastelinstva.³⁶ Iz tog razloga, dolazi do izgradnje niza utvrda uz Muru. Liniju utvrda činile su utvrde u Legradu, Kotoribi, Goričanu, Dekanovcu, Križovcu, Lapšini te Štrigovi. Osim utvrda, grade se i stražarnice koje su se, prema izvoru iz 1582. godine, nalazile u Legradu (Legrad), Kotoribi (Kotory), Goričanu (Gorichian), Domašincu (Domasincz), te nekoliko mjesta u okolici međimurskih vlastelinstava.³⁷ Neki od utvrđenih objekata koji su najbolje opisani u povijesnim izvorima, svakako su utvrda u Čakovcu, tvrđava u Kotoribi, utvrđeni dvorac u Lapšini, utvrda u Legradu, tvrđava Novi Zrin te plemićki grad u Štrigovi.³⁸

4.1. Čakovec

Čakovečka utvrda imala je vrijednost gotovo dvije trećine vrijednosti svih građevina koje su se nalazile na međimurskom području 1672. godine.³⁹ Gradnju čakovečkog plemićkog grada započela je obitelj Csák još u drugoj polovici 13. stoljeća. Prvi spomen Čakovca u povijesnim vrelima nalazimo 1333. godine, kada on pod imenom Chakhthorny, prelazi iz posjeda obitelji Csák u vlasništvo hrvatsko-ugarskog kralja Karla I. Roberta, gdje ostaje sve do 1350. godine.⁴⁰

Ovaj plemićki grad je kroz godine često mijenjao vlasnike, te je tako iz kraljeva posjeda prešao u vlasništvo obitelji Lacković (1350.-1397.), obitelji Kanižaj (1397.-1405.), obitelji Celjski (1405.-1456.), Katarine Branković Celjski (1456.-1461.), hrvatsko-ugarskoga kralja Matije Korvina (1461.-1464.), Fridricha Lamberga (1464.-1473.), obitelji Ernusz (1473.-1540.), obitelji Keglević (1540.-1546.), obitelji Zrinski (1546.-1671.), Ugarske dvorske komore (1671.-1695.) te Adama Zrinskog (1671.-1691.), markiza de Pryeua (1695.-1702.), Ugarske dvorske komore (1702.-1715.), Ivana Čikulina (1715.-1719.), obitelji Althan (1719.-1791.), obitelji Feštetić (1791.-1923.), tvrtke Slavonija d.d. (1923.-1933.), sve dok 1933. nije došao u posjed grada Čakovca, u čije ime su ga otkupili lokalni obrtnici.⁴¹

³⁶ Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 188.

³⁷ Nataša ŠTEFANEK, *Heretik Njegova Veličanstva*, Barbat, Zagreb, 2001., 28.

³⁸ Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 148.-155.

³⁹ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 225.

⁴⁰ Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 149.

⁴¹ Krešimir REGAN, n. dj., 149.

Prema tlocrtu tvrđave iz 1657., veduti iz 1639. godine te arheološkim istraživanjima koja su provedena devedesetih godina 20. stoljeća, poznato nam je kako se događaju brojne promjene u infrastrukturi plemićkog grada, nakon što on dolazi u posjed obitelji Zrinski. Čakovečki plemićki grad dolazi u posjed obitelji Zrinski u obliku poligonalnog tlocrta kojeg su branile okrugle ugaone kule, međusobno spojene obrambenim zidovima. Ulaz u samu tvrđavu sastojao se od dvije kvadratne kule kojima je prethodio pomični most.⁴²

Tijekom 1560-ih godina, Zrinski započinju njegovu obnovu, zbog čega su u Čakovec dovedeni talijanski vojni inženjeri Martin Secco i Giovanni Arconati.⁴³ Prema njihovim planovima, srušena je fronta istočnog dijela utvrde, te su na njenu mjestu podignuta dva ugaona i jedan središnji bastion, te je jedan bastion podignut i na jugozapadnom dijelu.⁴⁴ Poznato je kako se u podrumima nalazio zatvor, dok su se izvan utvrde nalazila spremišta za kočije, kovačnice, gostionice i druge gospodarske zgrade.⁴⁵

Od nekadašnjeg čakovečkog plemićkog grada danas su sačuvana već spomenuta tri istočna bastiona, kompleks gospodarskih zgrada koji je naslonjen na istočnu frontu s dvorišne strane (tzv. Stari dvor), četverokrlni dvorac s unutrašnjim dvorištem koji se nalazi u sredini kompleksa (tzv. Novi dvor), dijelovi obrambenog zida na sjevernoj i južnoj strani, te podnožja sjeverozapadnog i jugozapadnog bastiona koja su nedavno obnovljena.⁴⁶

4.2. Kotoriba

Utvrda u Kotoribi bila je sagrađena još prije 1660. godine. Zrinski su je sagradili kako bi bila sjedište nižeg vojnog zapovjednika, te je kao takva bila funkcionalna sve do kraja 17. stoljeća, odnosno do završetka Velikog (Bečkog) rata za oslobođenje (1683.-1699.). Utvrda je porušena tijekom 18. stoljeća te se od nje nisu sačuvali nikakvi ostaci, ali zahvaljujući planu Giovannija Spalla iz 1670./1671. godine, znamo kako se ona sastojala od dva dijela. Prvi dio sastojao se od male unutrašnje utvrde kvadratnog tlocrta s polukulama na uglovima, te se u njega ulazilo kroz vrata između južnog i sjevernog obrambenog zida, do kojih se dolazilo preko obrambenog jarka koji je bio ispunjen vodom. Drugi dio sastojao se od vanjske utvrde trapeznog tlocrta koja je opasivala unutrašnju utvrdu, te također imala male pravokutne polukule na uglovima, ali se ulaz nalazio po sredini južnog zida. Utvrda je u cijelosti bila izgrađena od drva, a prostor njenih polukula bio je ispunjen zemljom.⁴⁷

⁴² Krešimir REGAN, n. dj., 148.

⁴³ Krešimir REGAN, n. dj., 188.-189.

⁴⁴ Krešimir REGAN, n. dj., 189.

⁴⁵ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske*, 8.-9. studenoga 2004., Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 225.

⁴⁶ Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske*, 8.-9. studenoga 2004., Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 148.

⁴⁷ Krešimir REGAN, n. dj., 149.-150.

4.3. Lapšina

U prvoj polovici 15. stoljeća, Zrinski su sagradili utvrđeni dvorac Lapšinu nedaleko od današnjeg istoimenog naselja. Ovaj fortifikacijski kompleks bio je dio njihovog niza protuosmanlijskih utvrda koje su štatile međimursko stanovništvo sa sjeveroistočne strane. Utvrda je bila u posjedu Zrinskih sve do polovice 16. stoljeća, kada je poklanjaju Nikoli Malakoczyju. Nakon toga, ona se vraća u posjed obitelji Zrinski, a zatim u posjed Ugarske dvorske komore (1671.-1695.). Kasnije vlasnik posjeda postaje markiz da Pryeu (1695.-1698.), za čije vladavine je dvorac bio značajno oštećen zbog napada Rakoczyjevih postrojba. Nakon njega, kao vlasnik se spominje Baltazar Patačić (1698.-nepoznato), a zatim utvrda dolazi u posjed obitelji Althani (1719.-1791.), za vrijeme čije vladavine je obnovljena, ali i napuštena.⁴⁸

Nakon što je posjed napušten, ostale su samo ruševine, koje su uklonjene tridesetih godina 20. stoljeća, te se zbog toga danas na mjestu nekadašnjeg dvorca nalazi samo pedesetak metara dugačak obrambeni jarak koji je okruživao humak na kojem se dvorac nalazio. Međutim, zahvaljujući fotografiji dvorca iz 1895. godine, poznato nam je kako je Lapšina bila utvrđeni posjed na čijim se zidinama nalazila visoka trokatna kula s otvorenim prozorskim oknima na trećem katu, te kako se duža stranica kule naslanjala na jednokatno krilo dvora. Prema tome, može se pretpostaviti kako je nakon gubitka vojne uloge krajem 17. stoljeća, na prvotnu obrambenu kulu bilo nadograđeno stambeno krilo.⁴⁹

4.4. Legrad

Legrad se 1567. godine spominje kao utvrda koju su Zrinski,⁵⁰ na inicijativu kralja Maksimilijana II.,⁵¹ sagradili na mjestu starije utvrde iz 14. stoljeća kako bi bolje zaštitili istočni dio međimorskog vlastelinstva od protuosmanlijskih napada. Kao izrazito bitna vojna utvrda, ubrzo je postala sjedištem Legradske, odnosno Međimurske kapetanije. Nestankom osmanlijske opasnosti potkraj 17. stoljeća, posjed postaje zapušten, te tijekom 18. stoljeća dolazi do rušenja same utvrde, što je dovelo do toga da danas nema vidljivih ostataka.⁵²

Međutim, zahvaljujući sačuvanim planovima Nicola Angielinija iz 1566. godine i Giovannija Giuseppea Spalla iz 1670./1671. godine i veduti Johannes Ledentua iz 1639. godine, možemo rekonstruirati izgled legradske utvrde.⁵³ Legradska utvrda nalazila se na samom ušću Mure u Dravu. Gradnja utvrde dovršena je 1572. godine,⁵⁴ te je ona zapravo bila je manja građevina kvadratnog tlocrta, na čijim su se uglovima prvotno nalazili manji kružni rondeli, koje su kasnije zamijenila četiri šiljasta bastiona.

⁴⁸ Krešimir REGAN, n. dj., 151.

⁴⁹ Krešimir REGAN, n. dj., 150.-151.

⁵⁰ Krešimir REGAN, n. dj., 152.-153.

⁵¹ Nataša ŠTEFANEĆ, *Heretik Njegova Veličanstva*, Barbat, Zagreb, 2001., 29.

⁵² Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 152.-153.

⁵³ Krešimir REGAN, n. dj., 152.-153.

⁵⁴ Nataša ŠTEFANEĆ, *Heretik Njegova Veličanstva*, Barbat, Zagreb, 2001., 29.

U legradsku utvrdu ulazilo se kroz vrata na zapadnoj strani, koja su bila štíčena kvadratnom drvenom kulom, ali i obrambenim jarkom koji je prethodio samom ulazu. Kao dodatna linija obrane, od zašiljenih balvana sagrađen je dugačak obrambeni zid, koji se u neravnoj liniji pružao zapadno od legradskog naselja do obale Drave, te tako zatvarao dio prostora na kojem se nalazila utvrda, te prostor samog naselja. U duljini drvenog zida, na određenim razmacima nalazila su se trokutasta izbočenja ispunjena zemljom koja su služila kako bi obrambeni zid bio čvršći. U utvrđeni legradski prostor ulazilo se kroz nekoliko vrata, zbog čega je kao dodatna linija obrane oko obrambenog zida iskopan jarak koji je bio ispunjen vodom.⁵⁵

U svrhu obrane od osmanlijske vojske, Zrinski su namjeravali obnoviti i proširiti utvrdu Legrad, usprkos tome što se ona nalazila na strateški nepovoljnom položaju⁵⁶ koji im nije odgovarao ni u obrambene ni napadačke svrhe.⁵⁷ Međutim, kako 1660. i 1661. godine dolazi do poplava koje su doprijele sve do same legradske tvrđave, te tako ugrozile njenu stabilnost, umjesto obnove dolazi do gradnje Novog Zrina, utvrde koja se nalazila na znatno boljem položaju te je štitila i samo legradsko područje.⁵⁸

4.5. Novi Zrin

Utvrda Novi Zrin sagrađena je 1661. godine na inicijativu bana Nikole Zrinskog, prema projektu vojnog graditelja Wassenhovena. Temeljna uloga ove utvrde bila je da bude mostobran za napade na osmanlijski teritorij.⁵⁹ Gradnja utvrde započela je u tajnosti te ju je potpomagao Hrvatsko-slavonski sabor, ali i sam bečki dvor.⁶⁰ Međutim, kasnije je ova utvrda izazivala negodovanje Habsburgovaca koji su željeli očuvati sklopljeni mir, te je izazvala i bijes Osmanlija koji su gradnju utvrde shvatili kao svojevrsnu provokaciju, što je dovelo do niza napada, te toga da se rušenje ove utvrde smatralo jednim od temeljnih uvjeta za postizanje primirja između sukobljenih strana.⁶¹ Ostaci novozrinske utvrde nisu se sačuvali, ali zahvaljujući izvorima možemo napraviti nekoliko rekonstrukcija.⁶²

Prema veduti Novog Zrina iz 1664. koju je napravio Ortellius, Novi Zrin je bio utvrđeni kompleks koji se sastojao od dvije zasebne utvrde koje je razdvajala rijeka

⁵⁵ Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 152.-153.

⁵⁶ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 230.

⁵⁷ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 228.

⁵⁸ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 230.

⁵⁹ Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 153.

⁶⁰ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 230.

⁶¹ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 230.-231.

⁶² Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 153.

Mura. Na desnoj obali Mure nalazila se manja zemljana poligonalna bastionska tvrđava utvrđena s po dva bastiona, polubastiona i revelina, dok se na lijevoj obali Mure nalazila palača opasana zidanim kaštelom pravokutnog oblika s kvadratnim kulama na svakom uglu.⁶³

Ortelliusov prikaz novozrinske utvrde poprilično se razlikuje od novozrinske utvrde na prikazima iz 1664. godine, koje su napravili autori Raimund Montecuccoli i Pal Esterhazy. Obojica autora također prikazuju Novi Zrin kao kompleks dviju povezanih tvrđava, ali je razlika u tome što onu na desnoj obali Mure prikazuju kao manju građevinu kvadratnog oblika opasanu jarkom, dok onu na lijevoj obali prikazuju kao veću bastionsku tvrđavu s četverokutnim tlocrtom izlomljenih bočnih strana, te utvrđenu s dva polubastiona i revelinom. Postojanje novozrinskog fortifikacijskog kompleksa u ovakvom obliku potvrđeno je istraživanjima mađarskih arheologa iz 1992. godine, koja su pokazala kako je uz stari tok rijeke Mure doista postojala građevina kakvu opisuju crteži navedenih autora.⁶⁴

Nadalje, u procjeni stanja Novog Zrina 1666. godine, koju je publicirao autor Andrej Žmegač, Novi Zrin je opisan kao fortifikacijski kompleks koji se sastoji od jednokatne građevine pravokutnog tlocrta pored koje se nalazi unutrašnje dvorište s otvorenim arkadama, te se ističe kako je cjeloukupan kompleks osiguran s četiri kule.⁶⁵

Postoji vrlo jednostavno objašnjenje za navedene razlike u arhitekturi novozrinske tvrđave. Naime, iako je uvaženo mišljenje kako je Novi Zrin srušen u osmanlijskom napadu za vrijeme austro-osmanlijskoga rata 1664. godine, te kako nije obnavljan, prema Žmegačevoj procjeni vidljivo je da su se radovi na tvrđavi ipak nastavili. Dakle, najvjerojatnije objašnjenje je kako je u osmanlijskom napadu 1664. godine, srušen samo dio novozrinske tvrđave koji se nalazio na lijevoj obali Mure, dok se nakon napada nastavila gradnja dijela građevine koji je bio na desnoj obali. Novi Zrin se u povijesnim izvorima posljednji puta spominje 1667. godine, što nas zajedno s povijesnim okolnostima navodi do zaključka kako je najvjerojatnije stradao 1671. godine u nekoj od pljačka zrinskih imanja.⁶⁶

4.6. Štrigova

Prvi spomen plemićkoga grada Štrigova pronalazimo 1333. godine u ispravi hrvatsko-ugarskoga kralja Karla I. Roberta u kojoj se navodi kako grad prelazi iz vlasništva kapetana Štajerske Urlicha von Walsea u kraljevo vlasništvo. Nakon gotovo dva desetljeća, 1350. godine, Štrigova prelazi u posjed Stjepana II. Lackovića, kojemu je kralj daje na poklon. Grad je kroz godine često mijenjao vlasnike, te je nakon što je bio u posjedu obitelji Lacković (1350.-1397.), završio u posjedu obitelji Kanižaj (1397.-1405.), obitelji Celjski (1405.-1456.) te Katarine Branković Celjski (1456.-1461.), hrvatsko-ugarskoga kralja Matije Korvina (1461.-1464.), Fridricha Lamberga (1464.-1473.), obitelji Ernuszt (1473.-1540.), te obitelji Keglević (1540.-1546.). Godine 1546.,

⁶³ Krešimir REGAN, n. dj., 153.

⁶⁴ Krešimir REGAN, n. dj., 154.

⁶⁵ Krešimir REGAN, n. dj., 153.

⁶⁶ Krešimir REGAN, n. dj., 153.-154.

posjed dolazi u vlasništvo obitelji Zrinski. Plemićki grad Štrigova bio je smješten na vrhu brda južno od današnjeg naselja Štrigova, te je s obzirom na lokaciju najvjerojatnije imao tlocrt ovalnog oblika. Prema veduti Štrigove iz 1752. godine, poznato je kako je grad imao jednu branič-kulu i palaču koje su bile spojene obrambenim zidinama. Nažalost, one nisu ostale sačuvane.⁶⁷

5. GOSPODARSTVO

Smirivanjem osmanlijskih ratnih sukoba, dolazi do novog gospodarskog razvoja u hrvatskim krajevima, pa tako i na međimurskom području.⁶⁸

5.1. Poljoprivreda

Marofi, odnosno alodi bili su gospodarska središta svakog vlastelinstva. U početku je naziv aloda označavao samo komplekse gospodarskih zgrada koje su se nalazile na posjedima, ali kasnije su se alodima počele smatrati i sve poljoprivredne površine koje su se nalazile u sastavu vlastelinstva.⁶⁹ Središte svakog aloda bila je alodijalna kuća unutar koje su se nalazile stambene prostorije za upravitelje aloda i sluge, kuhinja, te razna spremišta. Međutim većinski dio posjeda ipak su činile same oranice, manje livade, a tek rijetko vrtovi.⁷⁰

Prema popisu iz 1638. godine, međimursko vlastelinstvo brojalo je devet aloda s oranicama te drugim pripadnostima. Tijekom sljedećih nekoliko desetljeća, broj aloda na međimurskom području neprestano raste. Kao alodi koji su bili u vlasništvu ugarske dvorske komore i Nikole Zrinskog 1672. godine spominju se: Novi alod uz tvrđavu (komorski), Veliko Polje (komorski), Alod uz tvrđavu (Zrinski), Veliko Polje (Zrinski), Kraljevec Gornji, Turnišće, Čukovec, Štrigova, Alod u Legradu, Cindrijević alod u Legradu te Alod preko Drave.⁷¹

Prema podacima iz 1672. godine, na međimurskim alodima nalazilo se gotovo 40 staja, koje su bile posebno izgrađene za konje, volove, goveda, svinje i ovce. Također se ističe kako je većina aloda imala svoje peradarnike.⁷² Osim prostorija za držanje životinja, alodi su sadržavali i sjenike i žitnice. Također postoji podatak kako se 1672. godine na međimurskom vlastelinstvu nalazilo 14 mlinova.⁷³

⁶⁷ Krešimir REGAN, n. dj., 154.-155.

⁶⁸ Krešimir REGAN, n. dj., 191.

⁶⁹ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 225.

⁷⁰ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 225.

⁷¹ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 225.

⁷² Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 225.

⁷³ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 225.-226.

Osim broja aloda, također se navodi i broj selišta. U razdoblju od 1638. do 1672. godine, broj selišta je porastao sa 1083 na 1195. Međutim, prema procjeni iz 1672. godine, mnoga selišta na međimurskim vlastelinstvima bila su pusta.⁷⁴

Na međimurskim vlastelinstvima koja su se nalazila na brdovitom terenu, vinogradarstvo je bilo jedna od najvažnijih djelatnosti. Usprkos tome što je obrada vinograda donosila velike troškove, zbog sve veće potražnje za vinom, također je donosila stalne prihode. Prema izvorima, 1672. godine postojalo je 9 podruma u vlasništvu međimurskih vlastelina. Zbog razvoja vinogradarstva, u međimurskim se vinogradima često moglo naići na građevine s prešama za cijedenje vina, a na području Banfija i Strmca također su se nalazile i po dvije vinske klijeti.⁷⁵

5.3. Obrtništvo

Prema prezimenima stanovnika Čakovca koja su navedena u jednom izvoru iz 1660. godine (i koja su bila usko vezana uz njihova zanimanja), vidljivo je kako je na čakovečkom području djelovalo mnogo raznih obrtnika. Mnogi od njih bili su bravari, čizmari, krojači, kovači, mesari, remenari, postolari, stolari, svjećari, te tkalci. Ovaj izvor također spominje jednog čakovečkog obrtnika koji je izrađivao mačeve.⁷⁶

Na legradskom vlastelinstvu, posebno se isticao ceh legradskih nožara. Naime, tijekom razdoblja 17. stoljeća na legradskom trgovištu su se održala četiri sajma čiji su posjetitelji dolazili iz raznih zemalja poput Njemačke, Grčke, Italije, pa i Osmanlijskog Carstva u potrazi za čuvenim legradskim noževima. Nadalje, u statutu starog legradskog ceha iz 1677. godine spominje se kako su na tom području također djelovali kovači, bravari, kolari i remenari.⁷⁷

5.4. Trgovina

Jedna od grana djelatnosti koja također jača na međimurskom području za vrijeme 17. stoljeća bila je trgovina. Jačanju trgovine doprinjele su promjene u smjerovima trgovačkih pravaca, odnosno ponajviše prijenos trgovine s tzv. ljubljanskog puta na trgovački put koji je kroz Međimurje vodio preko Varaždina do sjevernojadranskih luka. Kao posljedica toga, raste broj trgovišta na međimurskom prostoru. Stanovnici trgovišta od ostalih podložnika vlastelinstva razlikovali su se jedino po strukturi feudalne rente koju su trebali davati vlasteli.⁷⁸

Prema izvorima iz 1672. spominju se četiri međimurska trgovišta: Čakovec, Središće, Legrad i Nedelišće. Od 1692. godine spominju se još Prelog, Gradišće i Turnišće. Gradske povlastice najvjerojatnije su imali samo stanovnici Čakovca, dok su trgovišta Nedelišće, Štrigova, Središće i Prelog sačinjavale zasebne općine u koje su bile uključena okolna sela, čiji su stanovnici vjerojatno trebali davati rentu sličnu onoj

⁷⁴ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 226.

⁷⁵ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 226.

⁷⁶ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 234.

⁷⁷ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 234.

⁷⁸ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 231.

koju su davali kmetovi.⁷⁹ Pravo da od podložnika ubire porez, Nikola Zrinski dobio je 1549. godine, te su mu upravo porezi donosili velike prihode,⁸⁰ te mu između ostalog omogućili i držanje vlastite vojske.⁸¹

6. ZRINSKI, PROTESTANTIZAM I KATOLICIZAM

U vrijeme vladavine obitelji Zrinski, na hrvatskim prostorima dolazi do promjena u vjerskoj strukturi stanovništva. Osmanlijske vojske u svojim pohodima donose islam, koji postaje sve veća prijatnja kršćanstvu. U tom trenutku bilo je izrazito važno održati kršćansku vjeru zbog toga što su upravo uz vjeru bili vezani jezik, običaji te kultura. Dolazi do sve veće težnje za očuvanjem kršćanstva, neovisno o obliku u kojem dolazi, odnosno neovisno o tome odlučuje li se netko za rimokatoličanstvo ili protestantizam. Veliku ulogu u očuvanja kršćanstva imali su plemići te njihove obitelji, od kojih su se mnoge zalagale upravo za protestantizam.⁸²

Prvim predstavnikom protestantizma unutar obitelji Zrinski smatra se Nikola Zrinski Sigetski. Naime, iako u povijesnim izvorima nema podataka koji govore o tome, brojni povjesničari smatraju kako je s obzirom na vrijeme i prostor u kojem je obitavao, trebao biti sklon ovoj vjeroispovijesti. Neki od zagovornika ove pretpostavke su: Radoslav Lopašić, Franjo Bučar, Josip Adamček, Franjo Šanjek te Nataša Štefanec. Jaroslav Šidak smatra kako je Nikola Zrinski Sigetski bio naklonjen protestantizmu, ali ne iznosi podatak koji bi potvrdio da je i sam bio pristaša. Kao protivnici ove pretpostavke ističu se Franjo Fancev, te sam Jaroslav Šidak.⁸³

Međutim, sin Nikole Zrinskog Sigetskog, Juraj IV., zasigurno je bio protestant. Odabiru njegove vjere pomogao je stav oca,⁸⁴ ali i veliki utjecaj baruna Nikole Malakoczyja. Najvjerojatnije je upravo Nikola Malakoczy utjecao na odluku Jurja IV. da s međimurskih posjeda istjera katoličke svećenike, prenamjени crkve u druge svrhe ili ih uništi, te da na vlastelinstvo dovede propovjednike luteranske vjeroispovijesti. Rimokatolička vjera zadržala se samo u pavlinskom samostanu Sv. Jelene kraj Čakovca, ali je nad ovim redovnicima Juraj IV. također provodio ugnjetavanja i pljačke, te im snizio prava na vinsku i žitnu desetinu na 15 godina. Smatra se kako je Juraj IV. dopustio samostanu sv. Jelene da opstane isključivo iz gospodarskih razloga. Naime, iako je imao mogućnosti i sredstva da ga uništi bez nekih većih napora, trebao je crkvena dobra i novac koji su mu unosila, te se zbog slabljenja katoličke moći, našao u položaju u kojem je pravo ubiranja crkvene desetine mogao preuzeti kao svoje pravo.⁸⁵

⁷⁹ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 235.

⁸⁰ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 220.

⁸¹ Hrvoje PETRIĆ, n. dj., 221.

⁸² Đuro ŠKVORC, „Protestantizam u Pokuplju i obitelj Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 241.

⁸³ Đuro ŠKVORC, n. dj., 243.

⁸⁴ Đuro ŠKVORC, n. dj., 243.

⁸⁵ Đuro ŠKVORC, n. dj., 244.

Otvaranjem novih protestantskih župa u Međimurju, te zbog njihova sve većeg utjecaja, dolazi do povezivanja međimurskih protestantskih pastora s onima koji su djelovali na mađarskom području s ciljem pružanja otpora protureformacijskom djelovanju. Prema podatku iz 1608. godine, poznato je kako su Međimurje i dio Podravine potpadali pod drugi seniorat zaladske županije, te pod četvrtu superintendenturu.⁸⁶

Sinovi Jurja IV., Juraj V. i Nikola VI., odgajani su kao protestanti, ali su se kasnije približili katolicizmu te i sami postali katolici. Nakon što 1623. godine Juraj V. zbog utjecaja pavlina počinje slijediti katolički nauk, dolazi do progona protestantskih propovjednika te na njihova mjesta dolaze katolički svećenici iz zagrebačke biskupije koji ponovo djeluju u do nedavno napuštenim katoličkim crkvama.⁸⁷ Međutim, kako to nije bio kratkotrajan proces, još se 1677. godine spominje da je djelovao protestantski propovjednik u Čakovcu, te je također 1752. godine zabilježena skupina protestanata u Legradu.⁸⁸

Juraj V. zbog svog katoličkog uvjerenja 1626. godine odlazi u Tridesetogodišnji rat, te nakon sudjelovanja na bojištima na šleskom i ugarskom području, iste godine umire u Požunu.⁸⁹ Kako je Jurjeva supruga bila luteranka, Ferdinand II. je Jurjevim malodobnim sinovima Nikoli i Petru odabrao skrbnike koji su ih trebali odgajati u katoličkoj vjeri. Njihovim skrbnicima tako su postali zagrebački biskup Petar Domitrović i saborski protonator Stjepan Patačić. Pod njihovim pokroviteljstvom, braća Zrinski pohađala su učilišta u Grazu, Beču te se školovala i na isusovačkom sveučilištu u Trnavi, naravno, u katoličkom duhu.⁹⁰

Nakon obrazovanja, Nikola Zrinski vratio se u Međimurje. O vjerskim uvjetima na međimurskom vlastelinstvu, najbolje svjedoče pisma koja mu je uputio zagrebački biskup Benedikt Vinković. Naime, u pismima koja je primio od njega 1641. godine, spominje se kako u Turnišću još uvijek djeluje kalvinski propovjednik, te kako bi ga trebalo udaljiti. U drugom pismu biskup spominje legradsko naselje kao središte kalvinista i luterana, te moli Nikolu Zrinskog da štiti župnika Andriju Vinkovića kojeg je biskup tamo poslao. Međutim, kako su protestanti legradskog naselja bili jedna od borbenih postrojba njegove vojske, Nikola Zrinski nije želio sudjelovati u protureformaciji međimurskih posjeda. Kao dokaz tome da nije došlo do protureformacijskih pokušaja, imamo pismo iz 1671. godine koje je biskup Martin Borković poslao kralju Leopoldu. U tom pismu moli kralja da iz Legrada otjera protestantskog propovjednika. Međutim, progon protestanata nije uspio. Umjesto toga 1677. godine dolazi do njihove pobune u kojoj su zauzeli katoličku crkvu te doveli

⁸⁶ Đuro ŠKVORC, n. dj., 245.

⁸⁷ Đuro ŠKVORC, n. dj., 246.

⁸⁸ Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske*, 8.-9. studenoga 2004., Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 223.

⁸⁹ Đuro ŠKVORC, „Protestantizam u Pokuplju i obitelj Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske*, 8.-9. studenoga 2004., Matica Hrvatska, Zagreb, 2007., 246.

⁹⁰ Đuro ŠKVORC, n. dj., 247.

novog predikanta na legradsko vlastelinstvo, te je pitanje legradskih protestanata od tada regulirala posebna kraljevska komisija. Smatra se kako je Petar Zrinski, baš poput svog brata, također štitio protestante.⁹¹

7. TISKARA U NEDELIŠĆU

Zbog utjecaja protestantizma, Juraj IV. Zrinski osnovao je 1571. godine u Nedelišću kraj Čakovca protestantsku tiskaru koja je djelovala pod vodstvom tiskara Rudolfa Hofhaltera. Neki od glavnih razloga za osnivanje tiskare bili su propast hrvatske protestantske tiskare koja je djelovala u Urachu do 1565. godine te pritisak protureformacijskog pokreta na slovensku tiskaru u Ljubljani. U razdoblju od 1571.-1573. godine u njoj su tiskana tri djela protestantskog pisca Mihajla Bučiča (Novi zakon, Katekizam ili kerštjanski navuk i Contra realem praesentiam Corporis Christi in Eucharistiae sacramento) te prijevod djela Tripartitum, autora Ivana Pergošića. Djelovanje ove tiskare pomoglo je očuvanju protestantizma na međimurskom području.⁹²

8. ZAKLJUČAK

Dolazak utjecajne i imućne obitelji Zrinski, uvelike je promjenio životne uvjete na međimurskim vlastelinstvima. Kao najznačajniji predstavnici plemstva na ovom području, imali su utjecaj u gotovo svim segmentima svakodnevnog života: očuvanju sigurnosti područja, razvoju naselja, razvoju gospodarstva, vjerskim prilikama, te kulturnom razvoju. Gradnjom utvrda, doprinijeli su očuvanju mirnog života na međimurskim posjedima, te tako stvorili uvjete za doseljenje novog stanovništva koje je doprinosilo razvoju gospodarstva, te im tako omogućilo da ostvaruju prihode koji su bili neophodni kako bi Zrinski očuvali svoj utjecaj u društvu, ulagali u graditeljske projekte, te širili svoj kulturni utjecaj, ne samo na međimurskim vlastelinstvima već na svim posjedima koji su se nalazili u njihovom vlasništvu.

⁹¹ Đuro ŠKVORC, n. dj., 247.

⁹² Đuro ŠKVORC, n. dj., 245.

POPIS LITERATURE

Đuro ŠKVORC, „Protestantizam u Pokuplju i obitelj Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007.

Hrvoje PETRIĆ, „Prilog poznavanju gradskih naselja (trgovišta) na posjedima Zrinskih“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007.

Ivan JURIŠIĆ, „Ostaci dobara Zrinskih nakon konfiskacije, prema popisu i procjeni 1672.-1673., na primjeru utvrde Čakovec i popisa njenog inventara od 9. svibnja 1673.“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007.

Ivan JURKOVIĆ, „Nikola Stariji i Nikola Sigetski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007.

Krešimir REGAN, „Plemićki gradovi, kašteli i tvrđave obitelji Zrinski“, *Povijest obitelji Zrinski: zbornik radova sa znanstvenog skupa što je održan u Palači Matice hrvatske, 8.-9. studenoga 2004.*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2007.

Nataša ŠTEFANEC, *Heretik Njegova Veličanstva*, Barbat, Zagreb, 2001.